

درباره خاستگاه شعبانیه و زندگی مؤسس آن است. این اثر به همراه رساله تربت نامه فؤادی در ۱۲۹۳ در قسطنطنیه به چاپ رسید. رساله تربت نامه به کیفیت ساختن آرامگاه شعبان ولی در آغاز قرن یازدهم اختصاص دارد (وجدانی، کتاب ۳، ص ۶۳-۶۴؛ د. اسلام، چاپ دوم، ذیل ماده؛ درباره عمر فؤادی - بروسه‌لی، ج ۱، ص ۱۱۸-۱۱۹).

طریقت شعبانیه به سبب تعداد فراوان خلفای شعبان ولی به یکی از پرنفوذترین طریقت‌های عثمانی بدل شد؛ چندانکه در مدتی کوتاه پس از تأسیس به استانبول نیز راه یافت و در آنجا شیخ شجاع (متوفی ۹۹۶)، نایب شعبان ولی، توانست سلطان مراد سوم (حک: ۹۸۲-۱۰۰۳) و شماری از درباریان را جذب کند، و سلطان دست ارادت به او داد (عطایی، ص ۳۶۴؛ کنیش ۵، ص ۲۶۶؛ اون‌گورن، ص ۸۸).

طریقت شعبانیه در میان شاخه‌های جمالیه بیشترین انشعابها را داشته و طریقت جمالیه به واسطه آن تا به امروز در آناتولی تداوم یافته است (اون‌گورن، ص ۷۹). نخستین انشعاب اصلی در این طریقت را شیخ علی علاء‌الدین قره‌باش ولی^۳، ملقب به علی‌الطویل (متوفی ۱۰۹۷)، انجام داد. شعبه قره‌باشیه نیز به دست چهار خلیفه علاء‌الدین، یعنی سید محمد نصوحی اسکنداری، شیخ مصطفی بکری مصری، شیخ عمر عارفی استانبولی و شیخ حسین قسطنطنی، به چهار شعبه تقسیم شد (وجدانی، کتاب ۳، ص ۶۷). دو شعبه نخست نیز به شاخه‌های دیگری منشعب شدند.

سید محمد نصوحی که به عنوان افضل و اجلی خلفای قره‌باش ولی شناخته می‌شود (همانجا)، احتمالاً در ۱۰۵۸ یا ۱۰۶۳ در اسکدار به دنیا آمد (د. د. ترک، ذیل «محمد نصوحی»). پدرش سید نصوح بیگین اختیارالدین از سپاهیان بود و نسب به حضرت علی علیه السلام می‌برد (وجدانی، کتاب ۳، ص ۶۹؛ و صاف، ج ۴، ص ۵۱). نصوحی در جوانی دست ارادت به قره‌باش ولی داد و در ۱۰۸۵ برای ارشاد مردم در خانقاه صنع‌الله در مطرنی / مودورنو^۴ اقامت گزید، اما در ۱۰۹۶ به استانبول بازگشت و در ۱۱۱۷ سلطان احمد سوم او را واعظ مسجد ایوب سلطان کرد. نصوحی مدتی به سبب برخی اتهامات به قسطنطنیه تبعید شد (ربیع‌الآخر ۱۱۲۶ تا شوال ۱۱۲۷) که مریدان او این تبعید را از کرامات شعبان ولی و دعوتی از سوی او تعبیر کرده‌اند (و صاف، ج ۴، ص ۵۲-۵۵؛ د. د. ترک، همانجا). او در ۱۷ رمضان ۱۱۳۰ وفات یافت و در خانقاه محله دوغانجی‌لار در اسکدار دفن شد. سید محمد نصوحی در کنار عبادت‌های واجب و نیز اعمال عبادی مستند بر سنت، به خلوت

(2004); Richard M. Wafula, "The use of allegory in Shaaban Robert's prose works", M. A. thesis, University of Nairobi, 1989; Andrey Zhukov, "Old Swahili-Arabic script and the development of Swahili literary language", *Language in Africa*, vol.15 (2004); idem, "Shaaban Robert in the Russian language", *Swahili forum*, 5 (1998); Elena Bertoncini Zúbková et al., *Outline of Swahili literature: prose fiction and drama*, Leiden 2009.

اعسکر بهرامی /

شعبانیه، طریقتی منسوب به شعبان ولی از صوفیان قرن دهم در دوره عثمانی. این طریقت یکی از شاخه‌های جمالیه منشعب از خلوتیه^۵ است (اون‌گورن ۱، ص ۷۹). شعبان ولی در ۹۰۵ در قصبه طاش‌کوبری^۲ (به معنای پل سنگی) از توابع قسطنطنیه^۳ زاده شد (بروسه‌لی، ج ۱، ص ۹۴؛ و صاف، ج ۳، ص ۵۱۱). تحصیلات خود را در قسطنطنیه آغاز کرد و در استانبول به پایان برد. او در بازگشت به موطن خویش، در بولی نزد خیرالدین توفاتی (متوفی ۹۳۱) از خلفای جمالیه رفت و در سلک مریدان او درآمد (وجدانی، کتاب ۳، ص ۶۳؛ اون‌گورن، ص ۷۹-۸۰) و پس از دوازده سال به عنوان خلیفه شیخ خیرالدین به قسطنطنیه آمد و در مسجد سید سنتی در محله حصارآردی به نشر طریقت پرداخت. این مسجد بعد از اقامت شعبان ولی با نام مسجد شعبان‌افندی شهرت یافت (اون‌گورن، ص ۸۱-۸۲). شعبان ولی مدتی نیز در مسجد محله خونسالار / خنتالار اقامت گزید، اما در پی تخریب آن به سبب آتش‌سوزی به مسجد سید سنتی بازگشت (وجدانی، همانجا؛ و صاف، ج ۳، ص ۵۱۷؛ اون‌گورن، ص ۸۳). در حلقه شاگردان و مریدان او علمای بسیار نیز حضور داشتند که گویا وقوف وی به علوم ظاهری و توازی که میان ظاهر و باطن برقرار کرده بود، در این امر تأثیر داشته است (اون‌گورن، ص ۸۴-۸۵).

شعبان ولی در خصوص آداب و ارکان، اصل را بر کتاب مغیارالطریقه (تألیف چهل تن از علمای آناتولی که یحیی شیروانی آن را به پیروانش توصیه کرده است) گذاشته و مریدان را به پیروی از آن فراخوانده است (همان، ص ۸۶). او در ۱۸ ذی‌قعدة ۹۷۶ درگذشت و در خانقاه خود به خاک سپرده شد (بروسه‌لی، همانجا؛ و صاف، ج ۳، ص ۵۱۸؛ قس عطایی، ص ۱۹۹، که وفات او را در ۹۷۷ ذکر کرده است). عمر فؤادی (متوفی ۱۰۴۶)، از خلفای شعبان ولی، کتابی با نام مناقب شریف پیر خلوتی حضرت شعبان ولی نوشته که مأخذ اصلی

1. Öngören

2. Taşköprü

3. Kastamonu

4. Vassâf .

5. Knysh

6. Mudurnu